

ROMUALD OLACZEK

**DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA
POLSKIEGO TOWARZYSTWA BOTANICZNEGO W LATACH 1971—1985**

EDITORIAL ACTIVITY OF THE POLISH BOTANICAL SOCIETY IN THE YEARS 1971—1985

Działalność wydawniczą Polskiego Towarzystwa Botanicznego, od jej początków aż do roku 1970, omówiła Anna Gajewska w szkicu opublikowanym w 77 tomie „Monografii z dziejów nauki i techniki” (1972, str. 20—28), poświęconym dziejom PTB w pierwszych 50 latach jego istnienia. Pozostaje zatem do omówienia stosunkowo krótki okres ostatnich 15 lat. Lata te są znamienne tym, iż umocniła się pozycja naszego towarzystwa jako największego w kraju edytora naukowych czasopism botanicznych, nastąpiło uporządkowanie i ujednoczenie organizacji wydawnictw, a w większości naszych czasopism dokonała się całkowita zmiana składu redakcji i rad redakcyjnych, mająca charakter następstwa pokoleń. Znamienne są także i tym, że poczynając od 1975 r. wielkość produkcji wydawniczej (mierzona liczbą arkuszy wydawniczych), zaczęła się zmniejszać i ulegać dużym wahanom, a od 1983 r. obniżyła się katastrofalnie.

W 1978 r. we wszystkich czasopismach naukowych powołano rady redakcyjne i ujednoczono nazwy redakcji. Poprzednio istniały „komitety redakcyjne”, „redaktorzy”, „redakcje”, a zdarzało się, iż wychodziły tomy naszych czasopism bez nazwiska żadnego redaktora. Obecnie każde czasopismo ma redaktora i sekretarza redakcji, niektóre także zastępcę redaktora i członków redakcji, a ich nazwiska są uwidocznione w każdym zeszycie. Obok redakcji istnieją rady redakcyjne jako ciała doradcze, opiniujące i współodpowiedzialne za poziom naukowy publikacji. Wszyscy redaktorzy, członkowie redakcji i rad redakcyjnych pełnią swoje funkcje społecznie, poświęcając niemało własnego czasu na pracę dla dobra towarzystwa. Zarząd Główny utrzymuje tylko 1,5 etatu sekretarzy dla redakcji 3 czasopism, którzy jednocześnie są stałymi funkcjonariuszami towarzystwa w sprawach wydawniczych (utrzymują kontakty i prowadzą korespondencję z autorami i recenzentami, Biurem Wydawnictw i Bibliotek PAN, Państwowym Wydawnictwem Naukowym, zajmują się sporządzaniem planów wydawniczych itp.).

Realizację naszych publikacji nadal prowadzi PWN, koszty zaś pokrywa Polska Akademia Nauk. Akademia ma statutowy obowiązek sprawowania opieki nad towarzystwami naukowymi, z którego jednakże nie wypływa automatycznie nakaz pokrywania wszystkich kosztów wydawniczych wszystkich towarzystw. Wielkość finansowania działalności wydawniczej naszego towarzystwa (jak i innych towarzystw) określa i warunkuje rozmiary produkcji wydawniczej. Zależy ona od możliwości finansowych Akademii, ale w nie mniejszym stopniu od oceny poziomu naukowego wydawnictw, ich odbioru w świecie i w kraju (wielkość prenumeraty i wymiany), od jakości pracy samego towarzystwa oraz udziału jego członków w ponoszeniu kosztów funkcjonowania towarzystwa (wysokość składki członkowskiej, liczba prenumeratorów własnych wydawnictw). Nie ma potrzeby objaśniać jaki charakter mają sprzężenia pomiędzy owymi zależnościami. Koszty wydawnicze są bardzo wysokie i nadal rosną. W tej sytuacji towarzystwo nasze własnymi siłami nie mogłoby utrzymać nawet jednego czasopisma.

Mimo tej zależności finansowej i organizacyjnej od Akademii towarzystwo jest nadal w pełni samodzielnym gospodarzem swoich wydawnictw. O tej samodzielności decyduje ten fakt, iż Zarząd Główny, a nie kto inny, powołuje i odwołuje redaktorów, redakcje i rady redakcyjne (po konsultacji z sekretarzem II Wydziału PAN), redaktorzy zaś są niezawisli w doborze recenzentów i kwalifikacji prac do druku. Rady redakcyjne i redakcje są powoływane co 3 lata. Towarzystwo jest gospodarzem swoich wydawnictw także i w tym sensie, iż dla swoich potrzeb może wykupić dowolną liczbę egzemplarzy (o tej liczbie decydują zasoby finansowe towarzystwa i potrzeby biblioteki), nie musi zaś kłopotać się rozprawdaniem wydawnictw ani ponosić ryzyka handlowego.

PTB jest wydawcą 6 czasopism: 2 kwartalników, 2 półroczników, 1 rocznika i 1 wydawnictwa seryjnego nieperiodycznego. W stosunku do stanu z 1970 r. nic się pod tym względem nie zmieniło.

Acta Societatis Botanicorum Poloniae, kwartalnik wydawany od 1923 r. jest najważniejszym czasopismem naszego towarzystwa. Publikuje tylko oryginalne prace badawcze ze wszystkich działów botaniki, od 1972 r. tylko w języku angielskim (z polskim streszczeniem). Wychodził i nadal wychodzi regularnie, a czas od złożenia pracy do jej opublikowania na ogół nie przekracza roku. W ciągu 15 lat opublikowano ponad 500 artykułów na około 650 arkuszach wydawniczych. Ze względu na wysokie wymagania stawiane autorom i surową selekcję nadsyłanych artykułów kwartalnik nie wykorzystuje w pełni limitu wydawniczego (60 arkuszy rocznie, od 1985 r. 56 arkuszy). Nakłady w latach 1971—1974 wynosiły 850—880 egzemplarzy, potem stopniowo się obniżały; ostatnio drukowane jest 660 egzemplarzy.

Wiadomości Botaniczne, kwartalnik przeglądowy, którego głównym zadaniem jest informowanie o postępie nauki światowej we wszystkich działach botaniki; o rozwoju botaniki w Polsce i działalności PTB oraz podtrzymywanie więzi pomiędzy członkami towarzystwa. Zamieszcza artykuły i komunikaty, prowadzi obszerny dział recenzji. Publikuje w języku polskim, od rocznika 1981 tytuły artykułów także po angielsku. Nakład wahał się od 1100 (jedynie w 1982 r. zeszyt 4

wyszedł w 990 egz.) do 1675 egzemplarzy, ostatnio przekracza 1200. Częścią kwartalnika jest Biuletyn Ogrodów Botanicznych, Muzeów i Zbiorów, który od 1986 r. będzie wychodził dwa razy w roku w formie osobnej wkładki. Wiadomości Botaniczne mają limit wydawniczy 20 arkuszy rocznie, Biuletyn Ogrodów... 4 arkusze, a od 1985 r. 8 arkuszy, razem 28. Kwartalnik w pełni wykorzystuje swój limit objętościowy.

Acta Agrobotanica, półrocznik, publikuje prace badawcze po polsku ze streszczeniem obcojęzycznym lub po angielsku. Do 1982 r. wychodził dość regularnie, choć czasami ze znacznym opóźnieniem. W ciągu 15 lat opublikowano ok. 200 artykułów na 280 arkuszach. Nakłady wynoszą 350—400 egzemplarzy.

Acta Mycologica, półrocznik, publikuje prace badawcze w językach kongresowych lub po polsku ze streszczeniem obcojęzycznym. Do 1980 r. wychodził regularnie, a łączna objętość za 15-lecie wyniosła prawie 250 arkuszy wydawniczych. Nakłady poszczególnych zeszytów wahają się od 420 do 520 egzemplarzy.

Rocznik Sekcji Dendrologicznej jest obok *Acta Societatis...* najstarszym czasopiśmem botanicznym, wychodzi bowiem od 1927 r. Publikuje artykuły, notatki naukowe, komunikaty i recenzje w języku polskim ze streszczeniami, ostatnio coraz częściej w językach kongresowych. W 15-leciu wyszło tylko 9 roczników, ostatni w 1980 r. (trzy następne są złożone w PWN). Łączna objętość tych 9 tomów wynosi 117 arkuszy, nakłady wahają się od 330 (1973 r.) do 590 (w 1978 r.) egzemplarzy.

Monographiae Botanicae, wydawnictwo seryjne zamieszczające obszerne rozprawy i prace monograficzne. Od 1971 do 1985 r. wyszły 34 tomy zawierające 37 prac, w tym 18 regionalnych monografii geobotanicznych i florystycznych, 5 rozpraw z taksonomii, 5 z fitosocjologii oraz po 3 z algologii, ekologii oraz anatomii i morfologii owoców i nasion. Publikuje w języku polskim (ze streszczeniem obcojęzycznym) lub w językach kongresowych. Łączna objętość owych 34 tomów wynosi 427 arkuszy, nakłady poszczególnych tomów wahają się od 420 do 880 egzemplarzy.

Łącznie w omawianym czasie towarzystwo wydało prawie 2150 ark. wyd. publikacji, zawierających nie mniej jak 1000 prac i artykułów naukowych oraz kilkaset komunikatów, notatek i recenzji. Co najmniej 100 artykułów zawarte jest w maszynopisach oczekujących na druk. Jest to zatem duży wkład w rozwój nauki oraz utrwalenie i upowszechnienie wyników badań. Jest to jakaś miara społecznej użyteczności naszego towarzystwa i legitymacja dobrego spełnienia przez nie statutowego obowiązku dbałości o rozwój nauk botanicznych. Gdyby z jakichś powodów PTB zrezygnowało z tej działalności wydawniczej, zapewne żadna instytucja naukowa ani wydawnicza nie byłaby w stanie jej kontynuować w takich wymiarach. Działalność ta jest zasługą autorów tekstów naukowych, będących w ogromnej większości członkami PTB, ale w nie mniejszej mierze redaktorów i recenzentów oraz innych pracowników redakcji, którzy oceniali, poprawiali i przygotowywali teksty do druku. Należy im poświęcić chwilę uwagi.

Do 1978 r. funkcję redaktora wydawnictw PTB sprawował prof. Wacław Gajewski, który był jednocześnie redaktorem naczelnym *Acta Societatis...* Ma on

ogromne zasługi, bowiem przyczynił się wydatnie do podniesienia poziomu naukowego naszych wydawnictw. Niestrudzoną pracownicą redakcji wydawnictw była pani Anna Gajewska, sekretarz redakcji *Acta Societatis...*, biorąca na siebie wraz z panią Marią Zanową całą żmudną pracę techniczną i korespondencję z autorami. W 1978 r. na redaktora wydawnictw (tj. na członka prezydium Zarządu Głównego PTB odpowiedzialnego za działalność wydawniczą) wybrano Leszka Jankiewicza, po nim obowiązki te przejął w 1981 r. Bohdan Rodkiewicz, a w 1983 r. Romuald Olaczek.

Acta Societatis... do 1974 r. redagował komitet redakcyjny (Wacław Gajewski, Henryk Teleżyński, Anna Gajewska), od rocznika 1975 (tom 44) komitet w składzie powiększonym do 9 osób. Rocznik 1978 miał już pięcioosobową redakcję (redaktor naczelny: W. Gajewski) i 18-osobową radę redakcyjną (przewodniczący: L. Jankiewicz); w takim składzie przygotowano jeszcze 3 zeszyty tomu 48 za rok 1979. Poczynając od zeszytu 4 z 1979 r. obowiązki sekretarza zaczęła pełnić Elżbieta Sidorkiewicz, stanowisko redaktora było zaś przez rok nieobsadzone. Od zeszytu 4 tomu 49 (1980) funkcję redaktora pełni Bohdan Rodkiewicz. W 1982 r. skład redakcji powiększono do 6 osób, a rady redakcyjnej do 20 osób, przy czym przewodnictwo rady objął Zygmunt Hejnowicz.

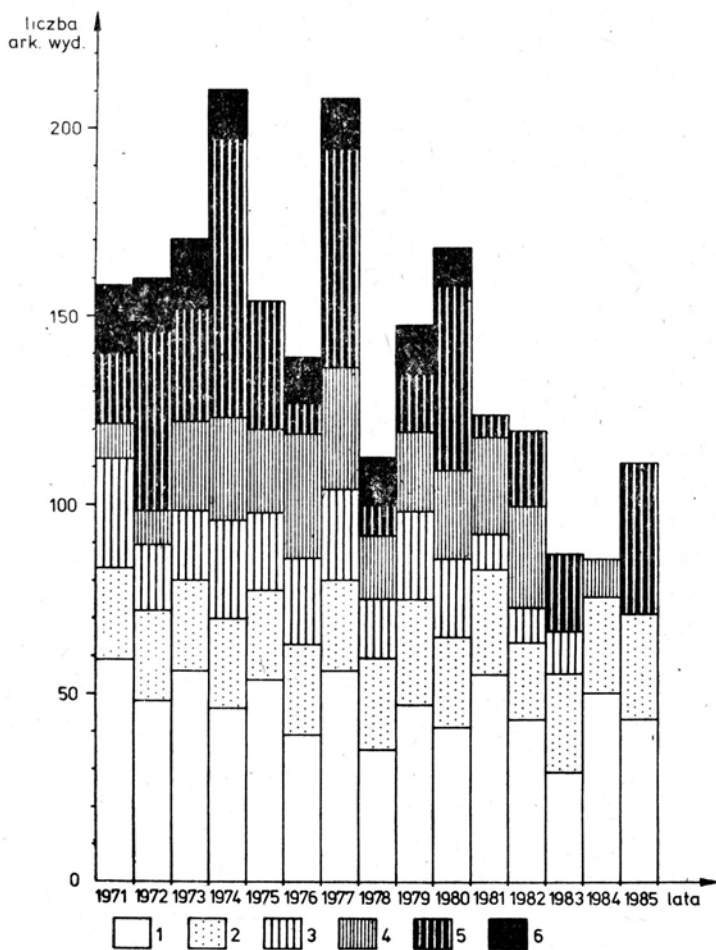
Wiadomości Botaniczne redagował prof. Franciszek Górski, sekretarzem redakcji była Lidia Niemczewska, a redaktorem *Biuletynu Ogrodów...* dr Ludmiła Karpowiczowa. Od tomu 18 (1974) zeszyt 2 redakcję *Biuletynu...* po śmierci pani Karpowiczowej przejął Bogusław Molski. W 1978 r. (tom 22, zeszyt 2) powołano zastępcę redaktora (Włodzimierz Starzecki) i utworzono radę redakcyjną złożoną z 10 osób (przewodniczący: Stanisław Więckowski). W 1980 r. funkcję sekretarza redakcji objęła Danuta Stępańska, a w 1981 r. do składu redakcji włączono Jana Kornasia. W tymże roku, jubileuszowym, bo *Wiadomościom* minęło 25 lat istnienia, zakończył długą i owocną działalność redaktora prof. F. Górski. Na pożegnanie opublikował artykuł przeglądowy o treści 25 roczników *Wiadomości*. Od rocznika 1982 redaktorem naczelnym jest W. Starzecki, a redaktorem *Biuletynu* Aleksander Łukasiewicz.

Acta Agrobotanica redagowały Janina Lekczyńska i Zofia Starck, sekretarzem redakcji była Anna Gajewska. W 1978 r. powołano 7-osobową radę redakcyjną pod przewodnictwem Z. Boreckiego. W 1979 r. radę powiększono do 15 osób, a do redakcji włączono Mariana Saniewskiego. W 1980 r. zmieniła się redakcja. Funkcje redaktorów przejęli L. Jankiewicz i M. Saniewski, sekretarzem redakcji została M. Skrzyńska, członkami redakcji Z. Borecki i A. Dobrzański. Dalsze zmiany nastąpiły w 1982 r. Od tego roku redaktorami są M. Saniewski i A. Dobrzański, członkiem redakcji Z. Borecki a sekretarzem Małgorzata Koppa; rada redakcyjna pod przewodnictwem Z. Boreckiego liczy 14 osób.

Acta Mycologica od 1971 r. są nieprzerwanie redagowane przez Alinę Skirgiełło i Stanisława Domańskiego, sekretarzem redakcji była do 1978 r. A. Gajewska, a od 1979 r. jest Jadwiga Zasadzińska. Od rocznika 1979 funkcjonuje też rada redakcyjna złożona z 4, a od 1983 r. z 5 osób.

Rocznik Sekcji Dendrologicznej redagował komitet w składzie: Tadeusz Gorczyński (redaktor), Stefan Kownas i Maria Zanowa (sekretarz). Od rocznika 1976 w składzie komitetu jest także Włodzimierz Seneta. W 1979 r. redaktorem rocznika został B. Molski, a sekretarzem Irena Pogorzelska, w składzie byli też W. Seneta i Jerzy Tumiłowicz. Ta redakcja przygotowała 3 roczniki, z których ukazał się drukiem t. 33. W 1984 r. na redaktora powołano J. Tumiłowicza, a na jego zastępcę W. Senetę, sekretarzem redakcji została M. Koppa. Powołano też siedmioosobową radę redakcyjną (przewodniczący: Władysław Bugała).

Monographiae Botanicae redagował do t. 51 (1976) Mikołaj Kostyniuk, tomy 49 (1975), 53 i 54 (1977) — M. Kostyniuk wspólnie ze Zbigniewem Podbielkowskim, a od t. 55 (1977) do t. 62 (1981) — Z. Podbielkowski. W 1978 r.

Ryc. 1. Liczba arkuszy prac wydanych przez Polskie Towarzystwo Botaniczne w latach 1971—1985 (tylko prace, które wyszły drukiem do końca 1985 r., według datowania kolejnych tomów a nie rzeczywistego czasu ich wykonania). 1 — Acta Societatis Botanicorum Poloniae, 2 — Wiadomości Botaniczne, 3 — Acta Mycologica, 4 — Acta Agrobotanica, 5 — Monographiae Botanicae, 6 — Rocznik Sekcji Dendrologicznej (rysował Waldemar Załuski)

powołano radę redakcyjną (od t. 58) pod przewodnictwem W. Matuszkiewicza. W 1981 r. funkcję redaktora objął Romuald Olaczek, a sekretarzem redakcji została Elżbieta Sidorkiewicz.

Najlepsze lata działalności wydawniczej to 1974 i 1977, kiedy towarzystwo opublikowało ponad 200 ark. wydawniczych (ryc. 1). Jednak już w 1978 r. nastąpił gwałtowny spadek do 112 ark., który po przejściowej poprawie trwa nadal. Najgorsze lata to 1983 i 1984, kiedy wychodziły tylko 3 lub 4 pisma o łącznej objętości poniżej 100 ark. Przyczyną tego jest katastrofa przemysłu poligraficznego. Wszystkie redakcje pracowały normalnie i w porę przekazywały maszynopisy do wykonawcy; także w PWN po redakcji technicznej były one przekazywane do produkcji. Tu, niestety, maszynopisy czekały swojej kolei w druku 3 a nawet 5 lat. W trudnej sytuacji przyjęto w PWN zasadę, aby w pierwszej kolejności drukować periodyki, dzięki czemu nasze kwartalniki rzeczywiście wychodziły rytmicznie i o czasie. Wydawnictwa nieperiodyczne stały ostatnie w kolejce do maszyn drukarskich i to tłumaczy stan pozostałych 4 tytułów naszych wydawnictw. Zaległości druku wynoszą: Rocznik Dendrologiczny 6 lat, Acta Mycologica 4 lata, Acta Agrobotanica i Monographiae Botanicae 3 lata. Niektóre redakcje musiały ograniczyć lub wstrzymać przyjmowanie nowych prac. Np. w tece redakcyjnej Monographii w 1981 r. znajdowało się 10 prac, najstarsza złożona była w 1974 r.! Część tych prac zwrócono autorom, inne skierowano do produkcji i wstrzymano na 3 lata przyjmowanie nowych maszynopisów.

Redaktorzy wydawnictw wielokrotnie informowali sekretariat II Wydziału PAN o rosnących zaległościach wydawniczych, interweniowali w Biurze Wydawnictw i w PWN. W końcu 1983 r. złożono w tej sprawie obszerny memoriał. Deklaracjom życzliwości i zrozumienia sytuacji ze strony tych instytucji nie towarzyszyła, niestety możliwość zmiany rzeczywistości. Nic też nie zapowiada radykalnej poprawy sytuacji w bliskiej przyszłości.

Komitet Botaniki PAN co 4 lata dokonywał oceny merytorycznej naszych wydawnictw. Oceny te były pozytywne, zawarte zaś w nich uwagi i opinie krytyczne, były skrupulatnie rozważane przez redakcje i wdrażane do praktyki. Ograniczenia wydawnicze zmuszają autorów do wyjątkowo zwięzłego formułowania swoich tekstów, redacje zaś do starannej i surowej selekcji. Nie mogąc publikować wiele i regularnie, starajmy się przynajmniej publikować dobre prace. Jest to stała troska redaktorów, a ich gorącym życzeniem jest, by towarzyszyła im pomoc i poparcie ze strony wszystkich członków PTB — autorów i czytelników naszych wydawnictw.

Prof. dr hab. Romuald Olaczek
Zakład Geobotaniki i Ochrony Przyrody
Instytut Biologii Środowiskowej
ul. S. Banacha 12/16, 90-237 Łódź